

Nr 379

Av herr Håstad, om ändrad ordning för beräkning av antalet
elektorer vid förstakammarval.

I riksdagsordningen § 9, mom. 7, första och andra styckena, regleras det antal elektorer för val till första kammaren, som — under nu gällande förhållanden — landstinget i Gotlands län resp. stadsfullmäktige i Malmö, Hälsingborg, Norrköping och Gävle skola utse att förrätta valet tillsammans med de landsting, till vilka de ovannämnda landstings- eller stadsområdena höra. Detta antal skall svara »mot den beträffande landstingsmannaval i allmänhet gällande grund», säges det om stadsfullmäktiges elektorer, och en liknande formulering användes beträffande Gotlands län, vars landsting väljes efter andra grunder än övriga landsting och därför inom sig måste företa val av elektorer för att ej bli överrepresenterat i förhållande till de bägge landstingen i Kalmar län.

Det har redan vid flera tillfällen uppstått tvekan om hur ovannämnda regler skola tolkas. Senast vid 1952 års förstakammarval skedde ett överklagande till regeringsrätten. Tvekan har bl. a. uppstått rörande den tidpunkt, som skall väljas för beräkningen av folkmängden i ovannämnda landsting resp. städer. Såsom konstitutionsutskottet uppvisade i ett utlåtande över motioner vid 1953 års riksdag, ha ifrågavarande områden dessutom i vissa fall missgynnats därför att de räknats som enheter och alltså ej fått tillgodoräkna sig de möjligheter till en utökning av mandatantalet, som en indelning i valkretsar alltid ger. Om samma principer som hittills skulle följas vid mandatberäkningen vid 1956 års elektorval kommer detta att än mer skärpa orättvisan. Vid 1954 års riksdag tillerkändes nämligen varje landstingsvalkrets ett extra mandat. För att ta ett enda konkret exempel: Malmöhus läns landsting, vars folkmängd ej mycket överstiger Malmö stads, var vid fjolårets val indelat i tio kretsar. Om Malmö stad räknas som en enhet liksom hittills, får den däremot blott ett extramandat och måste följaktligen bli starkt underrepresenterad.

Riksdagsordningen förutsätter, att representationen från de olika områden, som ingå i en förstakammarvalkrets, skall proportionellt svara mot folkmängdsunderlaget i dessa. Att garantera detta torde efter 1954 års landstingsval ej vara möjligt utan att en särskild författning närmare anger, hur beräkningen av elektorernas antal skall göras. Det ideala vore givetvis att riksdagsordningen innehöll dessa utförligare regler, men riksdagsordningen kan i sin egenskap av grundlag ej ändras förrän tidigast 1957, och praktiska skäl kunna dessutom tala för att ifrågavarande tillämp-

ningsregler utformas i en lag av lägre dignitet och mindre svåränderlig än grundlag.

I anslutning till den bilaga, som åtföljde konstitutionsutskottets utlåtande 1953, nr 18, och som anvisade en väg till åstadkommande av likhet i representationen från elektorsområdena, synes mig följande lösning vara den enklaste och bästa: Folkmängden beräknas i elektorsområdena för samma tidpunkt före landstingsvalet, som ligger till grund för landstingets uppdelning i valkretsar, d. v. s. den 1 januari året före valet. Till eventuella administrativa förändringar efteråt genom inkorporation skall ingen hänsyn tas. Områdets — d. v. s. Gotlands, Malmö etc. — folkmängd vid denna tidpunkt skall sedan delas med det tal, som erhålles genom att dela det korresponderande landstingsområdets — i detta fall Kalmar läns resp. Malmöhus läns landsting — samtida folkmängd med antalet mandat i dessa landsting. Någon höjning av kvoten till närmast efterföljande tal torde ej böra ske, därest resten skulle överstiga en halv.

Då det måste vara önskvärt att vederbörande valkorporationer i så god tid som möjligt få vetskap om vilka regler de ha att följa och då ifrågasvarande lagstiftning utan någon utredning kan göras både kort och klar, hemställer jag att konstitutionsutskottet ville utarbeta ett förslag till lag av angivet innehåll, så att riksdagen för sin del redan i år kan träffa beslut.

Jag hemställer därför,

att riksdagen för sin del måtte anta en lag angående beräkning av antalet elektoror vid förstakammarval jämlikt RO § 9, mom. 7, första och andra styckena, varvid beräkningen på sätt ovan angives utformas så att Gotlands län resp. Malmö, Hälsingborgs, Norrköpings och Gävle städer fullständigt likställas i fråga om antalet elektoror med de landsting, tillsammans med vilka de skola förrätta förstakammarvalen.

Tillika hemställes att konstitutionsutskottet måtte utforma erforderlig lagtext.

Stockholm den 26 januari 1955

Elis Håstad